

Tempus i svenskan

Ida Larsson & Benjamin Lyngfelt

1. Introduktion

Svenskans tempussystem har två grundläggande former för att uttrycka tidsrelationer, presens och preteritum:¹

- (1) a. Han läser en bok.
- b. Han läste en bok.

Med presens- och preteritumformerna anger vi om vi pratar om aktioner som ligger i nutiden/framtiden respektive i dåtiden. Vi säger emellertid inte nödvändigt något om huruvida aktionen (läsandet i det här fallet) är avslutat eller kommer att avslutas – i (1a) vet vi inte om boken någonsin kommer att bli färdigläst och inte heller i (1b) vet vi om han läste ut boken. Aspekt markeras alltså inte systematiskt och genomgående i svenskan, som i en del andra språk (se vidare avsnitt 8).

Medan tempus för många språk ofta beskrivs som en tredelning – motsvarande dåtid, nutid och framtid – bygger alltså svenskans tempussystem snarare på en tvådelad opposition mellan å ena sidan dåtid (före nu) och å andra sidan nu- och framtid. I satser med enkelt tempus uttrycks normalt dåtid med preteritum (2a), medan presens uttrycker både nutid och framtid (2b–c).

- (2) a. Jag gjorde det (igår).
- b. Jag gör det just nu.
- c. Jag gör det i morgon.

Skillnaden mellan nutid och framtid behöver inte markeras explicit, som i (2b–c), utan framgår som regel av kontexten. Exempelvis kan meningen *Jag diskar* uttrycka nutid som svar på frågan *Vad gör du?* – men framtid som svar på frågor som *Vem vill ta hand om disken?* eller *Vill du ta disken eller tvätten?*

Detta att presens är normaluttrycket även för framtid skiljer sig från många andra språk, exempelvis engelska där motsvarande framtidsuttryck skulle vara *I will do it tomorrow* resp. *I will do the dishes*. Förvisso används futurumtempus

¹ Preteritum kallades tidigare *imperfekt*, se vidare avsnitt 8.

även i svenskan (*jag ska/kommer att göra det*), men mer begränsat (se avsnitt 6). Vidare är den grundläggande distinktionen mellan dåtid å den ena sidan och nu- och framtid å den andra genomgripande för svenskans tempussystem och yttrar sig även i infinita tempus (se t.ex. avsnitt 4).

Presens-/preteritumdistinktionen rör för övrigt inte bara temporala relationer, utan har också modala funktioner. Modalitet avses här i vid bemärkelse och omfattar t.ex. preteritum som irrealismarkör (3a), värderande preteritum (3b) och s.k. modifierande preteritum (3c). Vi återkommer till sådana användningar i avsnitt 6.

- (3) a. Om jag var perfekt skulle jag inte tillåta det.
- b. Vad fint det var! (till någon som just har klippt håret)
- c. Jaha, då var det dags att gå hem.

I det följande går vi först igenom några centrala begrepp (avsnitt 2) och behandlar sedan finit (avsnitt 3) resp. infinit tempus (avsnitt 4). Därefter tar vi upp dåtid (avsnitt 5) och framtid (avsnitt 6). Modalt tempus kommenteras i avsnitt 7, följt av ett par iakttagelser om tempus i bisatser och aspekt (avsnitt 8). Artikelns avslutas med några sammanfattande reflexioner (avsnitt 9).

Denna översikt utgår huvudsakligen från *Svenska Akademiens grammatik* (Teleman m.fl. 1999, fortsättningsvis SAG), vars tempuskapitel i sin tur bygger på tidigare redogörelser som Christensen (1997) och Ekerot (1995). Vi kommer dock att avvika något från SAG:s terminologi för att bättre kunna hantera infinita tempus.

2. Några centrala begrepp

Vår redogörelse för tidsförhållanden i svenskans tempussystem utgår från tre grundläggande begrepp: fixpunkt, tematisk tid och aktionstid. *Fixpunkten* är den tidpunkt som satsens tempus relateras till, och sammanfaller i typfallet med talögonblicket (jfr Christensen 1997). Så är t.ex. fallet i (2) ovan, där dåtid är före talögonblicket medan nutid och framtid sammanfaller med resp. kommer efter talögonblicket. Som vi ska se nedan finns det dock tillfällen, dels i t.ex. en del skönlitteratur, dels i bisatser och i satser med sammansatt tempus, när det inte är talögonblicket som utgör fixpunkten (se avsnitt 4 och 8). Till att börja med håller vi oss dock till enkla satser där fixpunkten är talögonblicket.

Tematisk tid är det tidsintervall som satsen handlar om (SAG 4:207), och tempus relaterar den tematiska tiden till fixpunkten/talögonblicket. I preteritum ligger den tematiska tiden före talögonblicket, d.v.s. i dåtiden, som t.ex. i (4) där den tematiska tiden är specificerad till *i julas*. I presens ligger den tematiska ti-

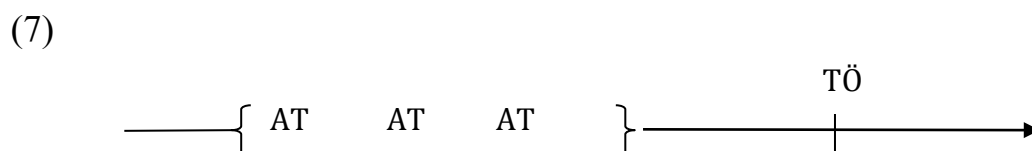
den vid eller efter fixpunkten/talögonblicket, d.v.s. anger nutid respektive framtid, som i (5):

- (4) Vad hände här i julas då? (SAG 4:207)
- (5) a. Hur är läget hos er just nu? (Den tematiska tiden sammanfaller med fixpunkten/talögonblicket.)
b. Vad händer på Kulturnatten i år? (Den tematiska tiden ligger efter fixpunkten/talögonblicket.)
(Exemplen från SAG 4:207)

Den tematiska tiden ska inte förväxlas med tiden för verbhändelsen: *aktionstiden*. Den tematiska tiden kan tvärtemot rymma en eller flera aktioner vars tidsutsträckning kan specificeras separat; se (6).

- (6) a. Under våren joggade jag i en timme varje onsdag.
b. I förmiddags hann jag med tre samtal som alla varade i en halvtimme.

Den tematiska tiden i (6a) är *under våren*. Aktionstiden anges till *en timme* och syftar på de upprepade löptillfällen som alla ryms under våren. På samma sätt är den tematiska tiden i (6b) *i förmiddags* – medan aktionstiden för vart och ett av samtalen är en halvtimme. Med en tidslinje kan exemplen illustreras så här:

TÖ är talögonblicket, klammern markerar tematisk tid (TT) och AT är aktionstiden. Eftersom exemplen är i preteritum ligger den tematiska tiden före talögonblicket.

Men även om det är en enda aktion som avses kan tematisk tid och aktionstid skilja sig åt, varför det är viktigt att kunna hålla isär begreppen. Aktionstiden är med det här sättet att se inte direkt placerad i förhållande till fixpunkten. Istället är aktionstiden relaterad till den tematiska tiden, vilken i sin tur kan föregå, följa eller sammanfalla med fixpunkten/talögonblicket. Jfr följande exempel:

- (8) Lisa stängde av kaffet.

Det som sägs här är att aktionen ligger inom ett visst (kontextuellt givet) intervall i dåtiden – den tematiska tiden. Det handlar inte bara om dåtid i allmänhet,

utom om ett intervall som ligger mellan den tidpunkt när kaffet sattes på och meningens nutid. Detta blir tydligt när vi negerar aktionen.

(9) Lisa stängde inte av kaffet.

Exempel (9) uttrycker att aktionen – kaffeavstängandet – inte skedde under den tematiska tiden, mellan kaffebryggningen och nuet (jfr Partee 1973). Exemplet säger däremot ingenting alls om alla de tidpunkter i dåtiden som ligger utanför den tematiska tiden. Utsagan kan därför vara helt sann även om Lisa har stängt av kaffebryggaren vid andra tidpunkter i dåtiden.

(10) Trots att Lisa alltid annars brukar stänga av kaffet, stängde hon inte av kaffet innan vi åkte.

I exempel som (8) och (9) bestäms den tematiska tiden av kontexten och av vår kunskap om världen och om den händelse som satsen återger, men den kan som framgått också specificeras av tidsadverbial som *i julas*, *innan vi åkte*, *förra veckan*, *just nu*, *på Kulturnatten* eller *innan vi åkte*. Vi återkommer till tidsadverbialen nedan, liksom till tolkningen av den tematiska tiden i texter.

Så här långt i beskrivningen följer vi SAG helt och hållet, men vill nu göra ett tillägg när det gäller infinita verb. Man brukar säga att tempus i svenskan markeras morfologiskt genom böjningsformer av det finita verbet (jfr t.ex. SAG 4:204). Vi menar dock att också infinita verb kan vara tempusbärande – d.v.s. introducera en tematisk tid (jfr t.ex. Julien 2001, Eide 2008, Larsson 2009). Detta illustreras i (11):

(11) Förut hoppades jag bli klar på en månad.

Först anger det finita verbet *hoppades*, som står i preteritum, en tematisk tid före talögonblicket. Denna tematiska tid fungerar sedan som fixpunkt för det infinita verbet *bli*, som introducerar en ny tematisk tid. Denna tid infaller efter den fixpunkt som uttrycks av det finita verbet (d.v.s. tiden för förhoppningen), men hur den förhåller sig till den ursprungliga fixpunkten – talögonblicket – anges egentligen inte. Av exemplet framgår alltså inte om det vid talögonblicket har gått en månad efter förhoppningen eller inte.

Detta innebär att den tematiska tiden inte alltid tolkas i relation till talögonblicket; det kan också vara aktionstiden hos ett matrisverb som utgör fixpunkten (jfr Christensen 1997). På så sätt blir det möjligt att fånga också mer komplexa tidsliga relationer inom och mellan satser (se vidare avsnitt 4).

3. Finita tempus: presens-preteritumsystemet

I den grammatiska beskrivningen skiljer man normalt tempus från finithet. Man kan säga att finithet etablerar satsens deiktiska centrum – den förankrar utsagan i talarens här och nu (jfr t.ex. Platzack 1998:92). I huvudsatser bidrar finithet med den fixpunkt som satsens tid relateras till, talögonblicket. Därmed blir finithet i någon mening grunden även för tempus, och de finita verbformerna utgör kärnan i tempussystemet.

“Från en synpunkt kan man hävda att svenskan “egentligen” bara har två tempus, presens och preteritum” (Ekerot 1995:128). Detta är förstås en tillspetsning, men faktum är att distinktionen mellan presens och preteritum är grundläggande för hela tempussystemet i svenskan.² Som enkla tempus finns bara presens och preteritum, och alla sammansatta tempus är bildade genom kombination av presens/preteritum och ett eller flera infinita verb, enligt Tabell 1.

Tabell 1. Enkla och sammansatta tempus i svenskan (efter SAG 4:205)

	Presenstempus	Preteritumtempus
Enkla	presens: <i>gör</i>	preteritum: <i>gjorde</i>
Sammansatta – perfektuella	perfekt: <i>har gjort</i> (presens+supinum)	pluskvamperfekt: <i>hade gjort</i> (preteritum+supinum)
– futurala	futurum: <i>ska göra</i> (presens+infinitiv)	futurum preteritum: <i>skulle göra</i> (preteritum+infinitiv)

Det är inte bara strukturellt som svenskans tempus är indelade i ett presens- och ett preteritumsystem, utan även sett till hur verbformerna används i faktiskt text fördelar de sig i samma grupper. Det finita verbet markerar perspektivet i texten genom att ange yttrandets temporala utgångspunkt, och de olika tempusformerna inom samma system skildrar aktionerna utifrån denna, ibland genom att aktualisera andra tematiska tider i relation till denna fixpunkt. I (12–13) illustreras detta för presens- resp. preteritumsystemet (exemplen ur Språkbankens Parolekorpus):³

² Motsvarande distinktion görs även bland de infinita verbformerna, mellan infinitiv och supinum. Se vidare avsnitt 4.

³ Implicita förekomster av hjälp verbet *ha* presenteras inom parentes i exemplen.

- (12) Som du **vet befinner** jag mig i Finland. Utåt sett **är** fältarbetet framgångsrikt. Jag **har fått** in en hel del material och (**har**) efterhand **blivit** allt bättre bemött av de människor jag (**har**) **levt** tillsammans med. Moraliskt **har** jag emellertid **nått** slutpunkten. Det **är** den direkta anledningen till att jag **skriver** till dig. I ett antal brev **tänker** jag **försöka skildra** detta dilemma. Anledningarna **är** två. Den första **är** att jag **måste få veta** att mina tankar **har** en mottagare. I annat fall **kommer** jag **att brisera**.

I (12) kombineras presens med såväl perfekt som futurum, men det grundläggande tidsperspektivet är hela tiden detsamma, (en fiktiv) nutid. Aktionerna i textstycket relateras till denna tid genom att perfekt markerar aktioner som föregår den och presens eller futurum uttrycker samtida och framtida aktioner. På samma sätt utgår (13) från dåtid och beskriver olika aktioner i relation till denna tematiska tid, pluskvamperfekt för aktioner före den och annars preteritum eller futurum preteritum – eller ännu mer komplexa tidsrelationer som futurum preteritii exactum: *skulle ha hunnit (diskutera)*.⁴ I den mån de infinita verben är tempusbärande introducerar de nya tematiska tider, vilket vi återkommer till i avsnitt 4. Hela avsnitten håller sig dock inom ett grundläggande presens- eller preteritumperspektiv.

- (13) I bilen **formulerade** jag en inledning, men innan jag (**hade**) **bestämt** hur jag **skulle börja var** vi så nära mors hus att vi inte **skulle ha hunnit diskutera** saken ordentligt, så jag **sköt** på det till eftermiddagen. Förresten, vad **fanns** att diskutera? Vi **hade ju bestämt** att vi inte **skulle skaffa** barn än på länge, kanske aldrig.

Att ett textavsnitt håller sig inom samma system – presens eller preteritum – spelar stor roll för textens koherens och brukar kallas tempusharmoni. Växling mellan systemen markerar ett kraftigt perspektivskifte. Till exempel visar växlingen mellan presens och preteritum (kursiv) i (14) skillnaden i tid mellan en citerad monolog och återgivandet av densamma.

- (14) – Jag **förstår** honom inte! *fortsatte* hon. Inte någonting **förstår** jag när han **pratar**. Bara att han **gör** mej illa och att jag **hatar** honom. Jag **låtsas** förstå, jag **låtsas** lyssna. Jag **är** som vanligt **förstår** du, snäll och vänlig.

⁴ Vi betraktar här *diskutera* som komplement till *hunnit* snarare än som huvudverb i verbkedjan, men det valet spelar egentligen ingen roll för hanteringen av tempus. För en diskussion av gränsdragningen mellan hjälpverb och huvudverb i svenskan, se Teleman (1993).

Men jag **undviker** honom så gott det går och han **vet** ingenting om vad jag **tänker**. Att jag **ska lämna** honom så fort jag **kan försörja** mej och Marie, **rymma** min väg och aldrig **se** honom mer. Så fort jag **kan klara** mej.

Hon **hade** tårar i ögonen nu.

Vidare är det slående hur presens/preteritum-distinktionen i svenska också fyller andra funktioner i verbssystemet. Där man i många andra språk företrädesvis använder t.ex. konjunktiv för att uttrycka irrealis – jfr *Om jag var/vore i din situation, Om jag fick/finge råda* – är det bara ett fåtal svenska verb som har kvar sina konjunktivformer (och nästan bara *vore* som används frekvent). I stället har preteritum i stort sett tagit över som irrealismarkör, vilket innebär att den grundläggande distinktionen mellan presens- och preteritumsystemen slår igenom även i sådana kontexter. Se vidare avsnitt 7.

4. Infinita tempus

Man brukar säga att tempus i svenskan markeras morfologiskt genom böjningsformer av det finita verbet (jfr t.ex. SAG 4:204). Ingenting utesluter dock att också infinita former böjs efter tempus presens eller preteritum. Det finns sådana språk – t.ex. latinet har tempusböjda infinitiver. I exemplet nedan är infinitiven (*fuisse*) böjd i tempus perfekt. I det klassiska latinet uttrycks perfekt genom böjning.

(15) Homerum [caecum fuisse] traditur.

Homer.ACC blind.ACC vara.PERF.INF säga.PRES.PASS

‘Homeros sägs ha varit blind.’

(Lundin 2003:72 not 6)

Också i svenskan finns som sagt tecken på att infinita verbformer kan uttrycka tempus (utan att tempusbetydelsen nödvändigtvis syns i morfologin). I diskussionen av exempel 12 och 13 ovan utgick vi från att infinita verb kan introducera en egen tematisk tid. Också i den svenska översättningen av det latinska exemplet ovan ligger Homeros sagda blindhet före tiden för sägandet, vilket markeras med infinit perfekt. Av exempel som de i (16) nedan framgår det klart att infinitivfraser kan ha en tematisk tid som skiljer sig från matrissatsens tid. Vi utgår här (till skillnad från SAG) från att tidsfästningsadverbial som *igår* och *imorgon* i princip alltid specificerar den tematiska tiden (och inte aktionstiden).⁵

⁵ På så sätt blir det möjligt att förklara restriktionerna på dåtidadverbial i perfekt; se avsnitt 5.1 nedan och jfr Larsson 2009:87–95.

- (16) a. Igår beslutade hon [att komma hem imorgon].
 b. Han påstås [ha stekt en fisk igår].

I (16a) är tiden för hemkommandet placerat i framtiden, medan beslutandet å andra sidan föregår talögonblicket. Matrissatsen har alltså tempus preteritum medan infinitivfrasen har futural betydelse. I (16b) har matrisen å andra sidan presens, medan infinitiven uttrycker dåtid. I infinitivfraser kan alltså enkla infinitivformer (*komma*) motsvara presens/futurum medan supinumformen (*stekt*) motsvarar preteritum.

Alla verb som tar infinitivkomplement tillåter dock inte att infinitiven har ett annat tempus än matrisen:

- (17) a. *Han börjar [ha stekt en fisk igår].
 b. *Igår hjälpte jag henne [att komma hem imorgon].

Man skulle kunna säga att verb som *börja* och *hjälpa* tar tempuslösa infinitiver som komplement (se Wiklund 2007 för diskussion). Typiskt för tempuslösa infinitivfraser i komplementet till verb som *börja* och *hjälpa* är att de inte tillåter tidsadverbial som *igår* och *imorgon* vilka specificerar den tematiska tiden (om inte adverbialen relaterar till matrisverbet, förstås). Infinit perfekt är också ofta uteslutet; jfr (18a) som innehåller en supinumform (*skrivit*) med (18b) som har en konstruktion med *få* + preteritumparticip (*skrivet*). Det adjektiviskt böjda preteritumparticipet uttrycker till skillnad från supinumformen inget tempus (se Larsson 2009 för diskussion).

- (18) a. *Jag hjälper/hjälpte honom [att ha skrivit brevet].
 b. Jag hjälper/hjälpte honom [att få brevet skrivet].

Vi kan alltså dela in svenskans temporala verbformer som i tabellen nedan (jfr Eide 2008, 2009):

Tabell 2. Grundläggande temporala verbformer i svenskan

	Före fixpunkten (dåtid)	Från fixpunkten och framåt (nutid och framtid)
Finite verb	preteritum: <i>gjorde</i>	presens: <i>gör</i>
Icke-finite verb	supinum: <i>gjort</i>	infinitiv: <i>göra</i>

Supinumformen tycks alltså alltid uttrycka (infini) preteritum, och den skiljer sig på det viset från preteritumparticip. Supinum är därför endast möjlig i kon-

texter som kan ha temporal betydelse. Infinitivformen tycks å andra sidan ibland vara tempuslös och ibland uttrycka presens/futurum. Infinitiven förekommer alltså både i temporala och i tempuslösa infinitivfraser.⁶

En sats kan alltså uttrycka mer än en tidsrelation och innehålla flera – finita eller infinita – verbformer med tempusbetydelse:

- (19) När hon var sjutton år hade [dåtid] hon redan beslutat [dåtid] att skriva [framtid] romanen senare i livet.

Vi kan notera att infinitivfrasen *att skriva romanen senare i livet* inte har en tematisk tid som ligger efter *talögonblicket*. Det som uttrycks är istället att skrivandet ligger senare i livet än beslutandet. Beslutandet ligger i sin tur före den tidpunkt som matrisverbet *hade* anger (d.v.s. beslutet föregår tiden när hon var sjutton år), vilken i sin tur är placerad före talögonblicket. Infinita tempus fixeras alltså inte som finita tempus i relation till talögonblicket utan i relation till matrisverbets tid. I exemplet ovan är det därför endast *hade* som direkt uttrycker en tid som föregår talögonblicket. På det här viset kan vi förklara varför infinit perfekt i exempel som (20) inte säger någonting om huruvida participaktionen föregår talögonblicket eller inte – det enda som utsägs är att läsandet kommer att vara avklarat vid en tid i framtiden.

- (20) (Jag vet inte om hon har läst klart ännu.) Men hon kommer att ha läst klart på måndag nästa vecka.

Om vi antar att supinumformen uttrycker infinit preteritum kan de sammansatta tempusen perfekt och pluskvamperfekt på det här viset uppfattas som en kombination av två tempusformer: kombinationen finit presens + infinit preteritum ger perfekt, medan finit preteritum + infinit preteritum ger pluskvamperfekt. De infinita fraser som markeras med hakparenteser i exempel (21) nedan har alltså

⁶ Det verkar dock finnas olika typer av tempuslösa infinitiver, och restriktionen på infinit perfekt gäller endast selekterade tempuslösa infinitiver. Verb som *börja* och *hjälpa* kräver ett komplement som helt saknar temporal betydelse. I icke-selekterade tempuslösa infinitivfraser tycks det å andra sidan räcka att infinitivformen av hjälpverbet är tempuslös. Infinit perfekt kan då förekomma, men tolkningen beror på matrisens tempus. Dåtidsadverbial är t.ex. bara möjliga när matrisen också står i preteritum: *Att ha sovit när telefonen ringde *är/var bra* (se Larsson 2009 för diskussion).

precis som infinitivfraserna i komplementet till verb som *besluta* temporal betydelse.⁷

- (21) a. Han har [stekt en fisk].
b. Han hade [stekt en fisk].

5. Dåtiden

När vi talar om dåtiden kan vi i svenskan som framgått använda antingen enkelt preteritum eller ett sammansatt tempus, perfekt, pluskvamperfekt eller infinit perfekt. (Men ibland använder vi också presens; se nedan.) I följande exempel ligger aktionen, springandet, i dåtiden:

- (22) a. Han sprang här igår. (Preteritum)
b. Då hade han redan sprungit här. (Pluskvamperfekt)
c. Han har sprungit här förut. (Perfekt)
d. Han ska ha sprungit här igår. (Infinit perfekt)

Medan preteritum helt enkelt anger att springandet ligger före talögonblicket, säger vi med pluskvamperfekt att springandet föregår en annan tidpunkt som också den ligger i dåtiden. Skillnaden mellan preteritum och pluskvamperfekt är att pluskvamperfekt har två tematiska tider som ligger i dåtiden, men preteritum bara en. Perfekt har precis som pluskvamperfekt två tematiska tider, men de ligger båda helt eller delvis i nutiden (eller framtiden). Också med perfekt anges att springandet föregår talögonblicket, men perfekt säger dessutom att det på något vis är relevant i nuet. Perfekt används normalt i texter vars grundskede ligger i nutiden, medan pluskvamperfekt används med samma funktioner (om man bortser från modala användningar) i texter vars grundperspektiv är dåtiden. Infinit perfekt motsvarar ofta finita satsers preteritum genom att supinumformen (*sprungit*) kopplar aktionstiden till *igår* (jfr 16b ovan).

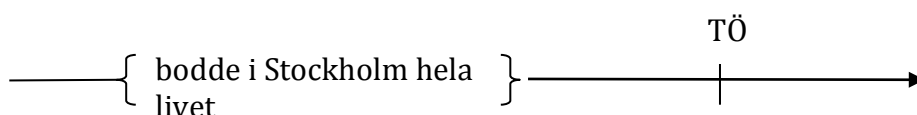
Skillnaden mellan preteritum och perfekt är ofta subtil, men den blir tydlig i exempel där aktionstiden försiggår under hela den tematiska tiden; jfr (23a) och (23b).

⁷ I perfekt och pluskvamperfekt kan hjälp verbet *ha* utelämnas i vissa sammanhang, t.ex. bisatser, vilket innebär att såväl perfekt som pluskvamperfekt ibland konstrueras med enbart supinum, utan finit verb (se t.ex. Andréasson m.fl. 2002). Också infinit *ha* kan ibland utelämnas (jfr (12–13) ovan; se Julien 2002 för diskussion): *Jag skulle (ha) gjort det om jag (hade) kunnat*.

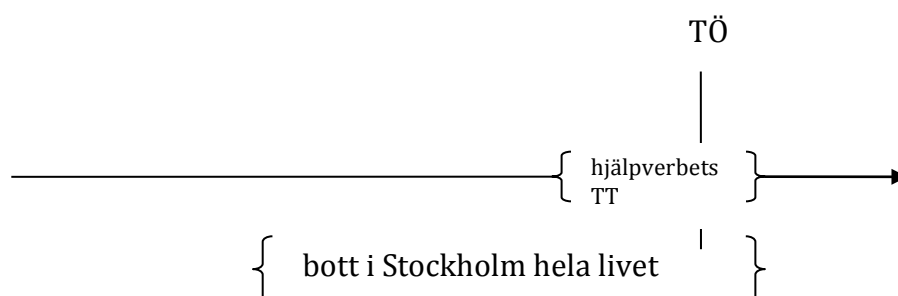
- (23) a. Lina bodde i Stockholm hela livet.
 b. Lina har bott i Stockholm hela livet.

Preteritum placerar satsens tematiska tid före talögonblicket. I (23a) sträcker sig boendet över hela den tematiska tiden, men det slutar innan talögonblicket; (23a) är därför bara sann om Lina inte längre är vid livet. I perfekt å andra sidan ligger hjälpverbets tematiska tid samtidigt med eller efter talögonblicket, medan supinumformens tematiska tid sträcker sig från någon tidpunkt i dåtiden fram till och med matrisens tid, och den överlappar i svenskan nödvändigtvis med matrisenverbets tid. I (23b) har Lina alltså bott i Stockholm från någon tidpunkt i dåtiden fram till nuet, och hon måste leva och bo i Stockholm vid talögonblicket. Skillnaden mellan preteritum och perfekt kan alltså illustreras så här:

(24) Preteritum:

(25) Perfekt:

TÖ är talögonblicket och klammern markerar tematisk tid (TT); vi bortser här från aktionstiden, men supinumformens tematiska tid förankras alltså via hjälpverbets aktionstid.

Det bör noteras att skillnaden mellan preteritum och perfekt inte alls behöver ha att göra med hur talaren förhåller sig till *aktionstiden*. I exemplen med *bo hela livet* försiggår boendet under hela den tematiska tiden oavsett om vi väljer preteritum eller perfekt. Vi kan alltså hänvisa till samma redan avslutade eller oavslutade aktion oberoende om vi väljer preteritum eller perfekt; jfr exemplen i (26) som båda kan syfta på samma kaffeavstängande:

- (26) a. Lisa stängde av kaffet.
b. Lisa har stängt av kaffet.

Skillnaden ligger i stället i utsträckningen av den *tematiska tiden*. I perfekt sträcker sig den tematiska tiden in i nuet, och den som väljer att uttrycka sig i perfekt gör alltså en utsaga om nutiden. Preteritum säger å andra sidan ingenting om nutiden, och precis när i dåtiden den tematiska tiden ligger bestäms av kontexten, eller av ett tidfästningsadverbial (som i *Lisa stängde av kaffet i går*).

Eftersom perfekt har en tematisk tid som sträcker sig in i nuet är dåtidsadverbial som *igår* inte möjliga; jfr preteritum i (27a) med perfekt i (27b).

- (27) a. Lisa stängde av kaffet igår.
b. * Lisa har stängt av kaffet igår.

Den här restriktionen mot dåtidsadverbial i perfekt skiljer svenskan (liksom t.ex. engelskan) från språk som tyska; jfr (28). I tyskan väljer man ofta perfekt där svenskan skulle ha preteritum. (Det betyder dock inte att svenskt preteritum alltid är utbytbart mot perfekt.)

- (28) Er hat gestern gearbeitet.
Han har igår arbetat.

Också oberoende av dåtidsadverbial som *igår* kan valet mellan preteritum och perfekt se lite olika ut i olika språk. I svenskan väljer man ibland perfekt där engelskan skulle ha preteritum; se (29a) och (29b). Konventionerna för när man ska använda preteritum och perfekt är alltså inte helt givna, och de varierar mellan olika språkgemenskaper.

- (29) a. Har du sovit gott?
b. Did you sleep well?

I engelskan skulle ett exempel som (30) snarast fråga om den tilltalade sovit gott någon gång i sitt liv.

- (30) # Have you slept well?

Vi kan i svenskan å andra sidan använda preteritum, delvis beroende på situationen; jfr (31). Medan perfekt väljs av den som vid frukostbordet vill fråga hur någon har sovit, väljs nog oftast preteritum av den som senare på dagen vill fråga om någon sov gott i en ny säng eller liknande.

- (31) Sov du gott, trots allt?

Man brukar säga att perfekt på ett annat sätt än preteritum uttrycker att en aktion är relevant vid talögonblicket (se t.ex. Comrie 1976:52, Dahl 1985). SAG (4:240) påpekar att perfekt gärna används när resultatet av en aktion kvarstår i nuet:

(32) Eva har rest till Rom, så du kan inte träffa henne. (SAG 4:240)

Perfekt kan alltså signalera att en aktion (Romresan) är relevant i nuet, men i andra kontexter används perfekt för att ange att subjektet har en viss erfarenhet. Med adverbial och kontext kan de här två läsningarna göras tydliga; jfr (32) med (33).

(33) Eva reser mycket. Hon har bland annat varit i Rom.

Ett exempel i preteritum som (34) säger inte ensamt något om huruvida Evas resa är relevant i nuet, men preteritum används inte heller gärna för att tala om att subjektet har en viss erfarenhet. Istället uttrycker preteritum att något har skett vid en viss tidpunkt i dåtiden.

(34) Eva reste till Rom igår.

Vi såg ovan att perfekt normalt inte är förenligt med dåtidsadverbial som *igår*. Ibland används emellertid såväl perfekt som presens med tidsadverbial som placerar den tematiska tiden i dåtiden; se (35) och (36).

(35) Klippan som tidigare varit delvis dold av träd och buskar har 1987 frilagts. (SAG 4:238)

(36) På hösten 1986 beslutar hon att frilägga klippan. Arbetet påbörjas i april 1987. (Larsson 2009:86)

Den här typen av användningar av presenstempus brukar kallas *historiskt presens*, och de förekommer dels i (till synes) objektiva rapporteringar av tidigare händelser, dels i inlevelsefulla samtal:

(37) **Tog** upp en kalkon som det stod minikalkon på. Kycklingarna **är** så här små, kalkonen **var** så stor. Så ba' kolla vilken minikalkon så här, **visar** ju upp den för oss då ba' waaoh ungefär så här. **Kommer** kärringen ba' "Tänker du köpa nån vara" [...] (SAG 4:219 f.)

Man kan tänka sig att talaren här lever sig in i händelserna så att talögonblicket – d.v.s. den tid som fungerar som det finita tempusets fixpunkt – uppfattas som

samtidigt med de återgivna händelserna. Precis hur vi ska förstå (de olika typerna av) historiskt presens är dock inte klart (se t.ex. Larsson 2010).

6. Framtid

Svenskan har tre grundläggande sätt att uttrycka framtid: enkelt presens (38a), hjälpverbskonstruktion med futuralt *skola* (38b) och hjälpverbskonstruktion med futuralt *komma (att)* (38c).⁸ Dessutom kan tempusbärande infinitiv bidra med futuralt betydelse i vissa konstruktioner med sammansatt tempus (se avsnitt 4 ovan).

- (38) a. Jag åker till Prag nästa månad.
b. Jag ska åka till Prag nästa månad.
c. Jag kommer att åka till Prag nästa månad.

I vissa sammanhang, som i (38), framstår de tre huvudvarianterna som närmast likvärdiga, men helt synonyma är de inte. Detta framgår t.ex. i (39), där futuralt *skola* inte fungerar – och (40), där futuralt *komma (att)* inte är gångbart.

- (39) a. Du tappar den där knappen snart.
b. ?? Du ska tappa den där knappen snart.
c. Du kommer att tappa den där knappen snart.
- (40) a. Nej, du får inte gå ut nu, du gör läxorna först.
b. Nej, du får inte gå ut nu, du ska göra läxorna först.
c. ?? Nej, du får inte gå ut nu, du kommer att göra läxorna först.

Vad är det då för problem med (39b) och 40c)? Futuralt *skola* signalerar att “det finns en plan för den framtida aktionen” (SAG 4:246), antingen subjektets egen avsikt eller någon form av påverkan utifrån (ett exempel på det senare ser vi i (40b)). Därmed uppstår en krock i (39b), eftersom det knappast är en avsiktlig handling att tappa en knapp. I den osannolika situationen att någon verkligen planerar att tappa en knapp skulle dock konstruktion med futuralt *skola* passa.

⁸ Infinitivmärket *att* har länge varit obligatoriskt efter futuralt *komma*, men är i modern svenska optionellt vid presensformen *kommer*. Mer precist uttryckt: en del, företrädesvis äldre, talare använder *att* efter *kommer* – medan andra, främst yngre, inte gör det. Mycket talar alltså för att *komma* är på väg att sälla sig till de andra hjälpverben, som inte konstrueras med infinitivmärke. För en diskussion av språkvårdsaspekter på denna pågående förändring, se *Språkriktighetsboken* (2005:356ff.).

Futuralt *komma (att)* har däremot ingen sådan avsikts- eller planeringsbetydelse, utan uttrycker snarast en prognos om framtiden, typiskt där “talaren anser sig ha goda skäl att anta att aktionen kommer att äga rum” (SAG 4:244). Därför faller det sig inte naturligt i (40), som ju uttrycker avsikt/påverkan snarare än en prognos. Att ändå välja *komma (att)* i (40c) skulle understryka talarens visshet om aktionens genomförande och får i det här sammanhanget närmast en hotfull klang.

I (38) ovan uppstår däremot inga sådana problem, eftersom meningens innebörd inkluderar både avsikt och hög sannolikhet. De olika hjälpverbskonstruktionerna har sina restriktioner men har överlappande distribution i kontexter som är kompatibla med båda. Ibland kan då valet av futurumuttryck markera en nyansskillnad.

När det gäller enkelt presens är förhållandet snarast det omvända: här saknas i stället begränsningar. Eftersom samma form kan uttrycka både nutid och framtid hänger den futurala tolkningen på kontexten. Framtidsbetydelsen kan t.ex. framgå av tidsadverbial som *nästa månad* (38) och *snart* (39) eller av andra framtidsmarkerande uttryck: *Nästa möte hålls i Lund*. Ofta behövs dock inga explicita signaler, utan det räcker att lyssnaren utifrån sammanhanget kan utsluta en nutidstolkning, t.ex. *Mötet hålls i Lund* om det är tydligt att mötet inte redan pågår. Några restriktioner på typen av aktion föreligger inte, utan enda begränsningen är att framtidstolkningen ska framgå.

Det omarkerade sättet att uttrycka framtid i svenskan är alltså enkelt presens. Häri skiljer vi oss från många andra språk, där särskilda futurumuttryck är det normala. Detta speciella drag har visat sig svårt att tillägna sig för den som inte har svenska som modersmål och det är slående hur andraspråkstalare tenderar att överanvända i synnerhet futuralt *skola* (jfr t.ex. Ekerot 1995).

Slutligen bör det nämnas att utsagor om framtiden i princip alltid har ett modalt inslag. Det är svårt att avgöra sanningshalten i något som inte har ägt rum än, utan yttrandet uttrycker snarare sannolikheter, där talaren gör en förutsägelse på mer eller mindre goda grunder. Futuralt *skola* har ett deontiskt drag, medan futuralt *komma* främst är epistemiskt, men även presens får en modal karaktär när det används som framtidssuttryck.

Som vi såg i exempel (3) ovan har svenskans tempusformer också andra, mer renodlat modala användningar.

7. Modala användningar

Vi har i det föregående argumenterat för att svenskan har finita och infinita former som uttrycker dåtidstempus (*gjorde, gjort*) eller nutidstempus (*gör, göra*).

Ibland används emellertid de här formerna för att uttrycka olika typer av modalitet, och de saknar då sin normala tidsbetydelse. En sådan kontext är när vi talar om något som inte är fallet (men som kunde vara fallet i en annan tänkbar värld), d.v.s. i en kontrafaktisk kontext. Det kan då t.ex. röra sig om ouppfyllda önskningar och villkor:

- (41) a. Jag önskar att jag hade en cykel idag.
b. Då önskade jag att jag hade haft en cykel.
c. Om jag hade haft en cykel skulle jag ha hunnit.

I (41a) uttrycker preteritumformen *hade* inte att ägandet ligger i dåtiden utan att inget ägande föreligger i talarens värld *i nuet*. I (41b) ligger önskingen i dåtiden och pluskvamperfektformen säger att inget ägande förelåg vid tiden för önskan. I (41c) anges ett villkor som inte var uppfyllt vid en viss tidpunkt i dåtiden och en konsekvens som därför heller inte blev av. Med verbet *vara* (och mer sällan vid andra starka verb) markerar vi ibland den modala betydelsen genom att använda konjunktivformen (men i modern svenska är det knappast obligatoriskt):

- (42) Jag önskar att du vore här! (jfr *Jag önskar att du var här*)

Det går att visa att verbformerna inte har sin vanliga tempusbetydelse i kontrafaktiska kontexter. Med kontrafaktisk betydelse kan en pluskvamperfektkonstruktion till exempel användas där den inte annars hade varit möjlig:

- (43) a. * Napoleon hade varit lång.
b. Napoleon var lång.
c. Om Napoleon hade varit lång, hade han slagit Wellington.
(jfr Iatridou 2000:245)

När vi yttrar oss om en egenskap som en människa typiskt har hela livet (t.ex. längd eller bruna ögon) är pluskvamperfekt normalt uteslutet, som i (43b). Vi måste istället använda preteritum, som i (43a). I en kontrafaktisk kontext som (43c) fungerar pluskvamperfektkonstruktionen å andra sidan precis som preteritum. Man brukar tala om *tempusförskjutning* i modala kontexter där preteritumformen snarast har presenstolkning och pluskvamperfektformen närmast uttrycker preteritum (SAG 4:268).

Det är mycket vanligt i världens språk att man utnyttjar tempusförskjutning för att uttrycka att något är kontrafaktiskt. Svenskan har också andra och delvis

mer specifika modala användningar av tempusformer. Barn använder t.ex. gärna preteritum när de regisserar sin lek (se t.ex. Håkansson 1998:38 ff.):

- (44) Mamma, vi leker inte att jag *var* i havet [...] Jag *gjorde* så här, så ska vi dansa igen [...] Jag *stod* här, så *skulle*... (Flicka, 3 år och 8 månader)

Den här användningen av preteritum påminner om den kontrafaktiska. Man kan säga att flickan talar om en annan värld (lekens) än den faktiska och att det är i den världen som hon gör och står. Preteritumformen kan då sägas uttrycka att skeendet ligger “i en annan värld än talarens” och inte som i vanliga tempusanvändningar “vid en annan tid än talarens”. Det blir förstås lite lustigt när flickan samtidigt i nuet faktiskt gör precis det hon säger att hon *gjorde* och *står* precis där hon säger att hon *stod*.

Vi använder ibland tempusförskjutning också för att markera hövlighet (SAG 4:279). Jämför:

- (45) a. *Kan* du hjälpa mig?
b. *Kunde* du/*skulle* du kunna hjälpa mig?

I de här exemplen påverkar valet mellan presens- och preteritumformerna knappast tidsbetydelsen. Skillnaden är att den mindre direkta preteritumformen (och konjunktiven) uppfattas som hövligare än presensformen. Vi väljer i svenskan gärna just preteritum (och inte presens) när vi uttrycker en värdering:

- (46) a. Vad gott det *var*!
b. Vad fint det *var*!

Särskilt påtaglig blir den modala karaktären när en dåtidstolkning är utesluten. Om man t.ex. säger (46b) till någon som just har klippt sig betyder det normalt inte att håret var fint före klippningen, utan att det är fint nu.

Där preteritumtempus uttrycker distans i tiden kan alltså dessa modala preteritumanvändningar sägas markera distans i andra dimensioner, såsom realitet eller sociala relationer. Presens har inte utvecklat sådana modala funktioner, eftersom presens ju uttrycker just det som gäller här och nu, vilket vi möjligen kan kalla neutral modalitet. Däremot kan förstås modalitet uttryckas i presens, men den har då egentligen inte med tempus att göra utan följer av något annat, t.ex. ett modalt hjälpverb (se avsnitt 9 nedan).

8. Bisatser och aspekt

Med hjälp av begrepp som fixpunkt, tematisk tid och aktionstid går det ganska bra att beskriva de grundläggande distinktionerna i svenskans tempussystem. I det här avsnittet vill vi kort peka på ett par av de faktorer som komplicerar en mer fullständig analys: tolkningen av tempus i bisatser och relationen mellan den tematiska tiden och aktionstiden (satsens aspekt).

Vi har alltså utgått från att den tematiska tiden i finita tempus tolkas i relation till talögonblicket. Detta gäller huvudsatser och vissa bisatser, men i vissa bisatser är tolkningen av det finita verbets tematiska tid inte oberoende av matrisens tid. Detta gäller t.ex. vid preteritumformer av sägesverb

(47) Eva sa att hon var sjuk.

Bisatsen har här två olika tolkningar: antingen sammanfaller tiden för Evas sjukdom med hennes sägande, eller så föregår sjukdomen sägandet. Exemplet kan alltså ha två olika motsvarigheter med direkt anföring:

- (48) a. Eva sa: Jag är sjuk.
b. Eva sa: Jag var sjuk.

Vid den första tolkningen svarar bisatsens tempus mot presens vid direkt anföring, i det andra fallet motsvaras bisatsens preteritum mot preteritum också vid direkt anföring. Någon helt självständig tolkning av bisatsens tempus rör det sig inte om – bisatsen kan inte ha en tematisk tid som ligger *efter* sägandet även om den ändå skulle ligga i dåtiden. Bisatsens tempus tolkas alltså inte enbart i relation till talögonblicket.

Hur tempus i bisatser ska tolkas beror dels på vilket matris verbet är, dels på det underordnade verbet. I exemplet ovan uttrycker det underordnade verbet (*vara*) ett tillstånd. Med ett verb som uttrycker en avgränsad aktion (d.v.s. en övergång) utesluts en läsning där bisatsens preteritum svarar mot presens vid direkt anföring:

- (49) Han sa att han somnade.
‘Han sa: Jag somnade.’
inte ‘Han sa: Jag somnar.’

Också i andra fall än bisatser har verbets aktionsart betydelse för den temporal tolkningen av aktionstiden. Verb vilka uttrycker en övergång eller ett inträde i ett nytt tillstånd får normalt futural tolkning i presens. Jämför huvudsatserna nedan:

- (50) a. Eva somnar.
b. Eva sover.
(jfr SAG 4:214 f.)

I (50a) ligger tillståndsovergången i framtiden – vid talögonblicket sover Eva ännu inte. Om satsen uttrycker något om nuet är det närmast att Eva är på väg att somna. Utan kontext uttrycker (50b) å andra sidan att Evas sovande pågår i nuet. Skillnaden är alltså att *somna* men inte *sova* uttrycker en övergång.

Vi kan i svenskan på olika sätt modifiera verbet och på så vis förändra den temporala tolkningen. Jämför (51a) och (51b) nedan där relationen mellan den tematiska tiden och aktionstiden ser olika ut. Man brukar säga att meningarna uttrycker olika aspekt.

- (51) a. Han läste ut boken när jag kom hem.
b. Han stod och lagade middag när jag kom hem.

Genom att kombinera verbet *läsa* med partikeln *ut* som i (51a) kan vi uttrycka en avgränsad aktion, och vi tolkar då tiden för läsandet som placerad efter hemkommandet. Genom att kombinera verbet *laga* med ett verb som *stå* som i (51b) kan vi uttrycka att lagandet pågår vid hemkommandet. Utan den här typen av modifiering är båda tolkningarna möjliga (beroende på kontexten):

- (52) a. Han läste en bok när jag kom hem.
b. Han lagade middag när jag kom hem.

I många språk uppfattar man relationen mellan aktionstiden och den tematiska tiden på olika sätt beroende på verbets morfologi (t.ex. med progressiv form). Svenskan har dock inte någon obligatorisk aspektmorfologi, även om vi alltså kan använda olika medel för att ändå uttrycka aspektuell betydelse (se t.ex. Blensenius, den här volymen). Det är av detta skäl som svenskans typiska dåtidstempus numera kallas *preteritum* och inte som tidigare *imperfekt*, för att undvika sammanblandning med imperfektiv aspekt. I romanska språk, t.ex. franska, används olika dåtidstempus för perfektiv respektive imperfektiv aspekt (passé composé: *J'ai fait/Jag har gjort* vs. imparfait: *Je faisais/Jag gjorde*), men svenskan gör alltså ingen sådan skillnad. Den grammatiska beskrivningsapparaten utgick från början från latinet, vilket än idag präglar terminologin. Efter hand har dock beskrivningarna anpassats mer till svenskans specifika egenskaper (se t.ex. Haapamäki 2002), och termen *imperfekt* har ersatts av den mer aspektneutrala *preteritum*.

I vissa fall kan valet av tempusform dock signalera aspekt. Exempelvis uttrycker (53a), som står i presens, en aktion med oavgränsad aspekt – medan preteritumvarianten i (53b) markerar en fullbordad aktion, med avgränsad aspekt. Detta framgår bl.a. av att ett tillägg som det inom parentes i exemplen fungerar i (53a) men inte i (53b).

- (53) a. Han skriver en bok (men han blir nog aldrig klar).
 b. Han skrev en bok förra året (#men han blev aldrig klar).

Relationen mellan tempus (som etablerar en relation mellan en fixpunkt och en tematisk tid) och aspekt (som etablerar en relation mellan den tematiska tiden och aktionstiden) är inte helt okomplicerad, och den beror delvis på vilken typ av aktion det rör sig om.

9. Summerande avslutning

I den här artikeln har vi i likhet med tidigare beskrivningar skilt mellan satsens/verbets tematiska tid och aktionstiden. Vi har antagit att tempus introducerar en tematisk tid som placeras före, samtidigt med eller efter en fixpunkt. I finita satser är fixpunkten normalt talögonblicket, men infinita tempus tolkas relativt en aktionstid i matrissatsen. Utifrån dessa begrepp och antaganden har vi lyft fram två distinktioner som centrala för svenskans tempussystem: finit kontra infinit och presens kontra preteritum, vilka tillsammans särskiljer svenskans grundläggande tempusformer enligt Tabell 3 (jfr Eide 2008, 2009):

Tabell 3. Grundläggande distinktioner i svenskans tempussystem

	Före fixpunkten (dåtid)	Inklusive fixpunkten och framåt (nutid och framtid)
Finit	preteritum	presens
Infinit	supinum (infinit preteritum)	infinitiv (infinit presens)

Dessa basala distinktioner speglar ett i grunden enhetligt system, som är anmärkningsvärt konsekvent i sin tillämpning. Samtidigt är systemet flexibelt och gör det möjligt att uttrycka synnerligen komplexa tidsförhållanden och subtila nyanser – dels genom kombinationer av tempusformer, dels i samspel med andra resurser såsom tidsadverbial och olika modala och aspektuella markörer.

Avslutningsvis vill vi betona just detta samspel. Vi har i tidigare avsnitt tryckt på att även infinita verb kan vara tempusbärande, men de är inte alltid det. Utbyggda verbkedjor handlar inte bara om tempus, utan kan också uttrycka andra relationer t.ex. genom modala och aspektuella hjälpverb:

- (54) a. Det måste ju sluta regna någon gång.
b. Jag måste verkligen sluta röka.
c. Du måste vara nöjd efter den insatsen.

Ett hjälpverb som *måste* uttrycker inte primärt tempus utan modalitet, antingen epistemisk (sannolikhet) som i (54a) eller deontisk (avsikt, påverkan, önskan) som i (54b); (54c) kan tolkas på båda sätten. Det följs i alla tre fallen av ett verb i infinitiv, som eventuellt introducerar en ny tematisk tid. Här samspelar tempus med både aspekt och modalitet.

Verbet *sluta* i (54a–b) introducerar åtminstone en ny aktionstid, då måstandet ligger i nuet men slutandet i framtiden (och innebär att måstandet upphör). Adverbialet *någon gång* i (54a) kan ses som en indikation på att även den tematiska tiden skiljer sig åt. Däremot uttrycker *måste* och *vara* i (54c) typiskt samtidiga tillstånd. Man kan dock fråga sig om (epistemiska) modala hjälpverb alls har någon tematisk tid eller om det enbart är infinitiven som är tempusbärande här.

I (54a) och (b) följs det aspektuella hjälp verbet *sluta* av ytterligare ett verb, *regna* respektive *röka*, som inte introducerar någon ny tematisk tid. Däremot kan noteras en påtaglig skillnad mellan de underordnade verbens aspekt och därmed aktionstid: i (54a) kan det vara en specifik aktion (regnandet) som ska sluta, men *röka* i (54b) uttrycker en vana, alltså en serie av aktioner. Meningen handlar inte om att fimpas sin cigarett, utan om att bryta ett vanebeteende. I (54c), slutligen, kan de två tolkningarna av *måste* återspeglas i tidsperspektivet. Vid en deontisk läsning (ung. ‘du måste se till att vara nöjd’) går det att uppfatta en temporal skillnad mellan måstandet och varandet, men knappast vid en epistemisk tolkning (ung. ‘du är säkert nöjd’).

Samspelet mellan tempus, aspekt och modalitet är som synes intrikat och kan realisera tämligen komplexa och nyanserade relationer. Av naturliga skäl kan vi inte reda ut dessa förhållanden här. Det bör dock understrykas att de grundläggande temporala distinktionerna fortfarande håller och att modala och aspektuella uttryck följer samma mönster som övriga verb: preteritum/supinum markerar ett dåtidsperspektiv, och presens/infinitiv uttrycker nutids- och framtidsperspektiv. Det är dessa ganska enkla principer som utgör grunden för den rika temporala uttrycksfullheten i svenskans verbsystem.

Litteratur

- Andréasson, M., S. Karlsson, E. Magnusson & S. Tingsell 2002. “Har/hade-bortfall i svenskan. Hur finit är ett naket supinum?” I: *Svenskans beskrivning* 26. Uppsala: Hallgren & Fallgren, 67–74.
- Blensenius K. I denna volym. “Uttryck för imperfektivitet i svenskan”.
- Christensen, L. 1997. *Framtidsuttrycken i svenskans temporal system*. Lund University Press.
- Comrie, B. 1976. *Aspect: an introduction to the study of verbal aspect and related problems*. Cambridge, London, New York & Melbourne: Cambridge University Press.
- Dahl, Ö. 1985. *Tense and Aspect Systems*. Oxford: Blackwell.
- Eide, K.M. 2008. “Finiteness and inflection: the syntax your morphology can afford”. Ms. NTNU, Trondheim. <http://ling.auf.net/lingBuzz/000545>
- Eide, K.M. 2009. “Tense, finiteness and the survive principle: Temporal chains in a crash-proof grammar”. I: M. Putnam (red.): *Towards a Derivational Syntax. Survive-minimalism*. Amsterdam: John Benjamins, 91–132.
- Ekerot, L.-J. 1995. *Ordföljd, tempus, bestämdhet. Föreläsningar om svenska som andraspråk*. Malmö: Gleerups.
- Haapamäki, S. 2002. *Studier i svensk grammatikhistoria*. Åbo Akademis förlag.
- Håkansson, G. 1998. *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Iatridou, S. 2000. “The Grammatical Ingredients of Counterfactuality”. *Linguistic Inquiry* 31:231–270.
- Julien, M. 2001. “The syntax of complex tenses”. *The Linguistic Review* 18:125–167.
- Julien, M. 2002. “Optional *ha* in Swedish and Norwegian”. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 5:67–95.
- Klein, W. 1992. “The present perfect puzzle”. *Language* 68:525–552.
- Larsson, I. 2009. *The Development of the Perfect Tense in Swedish*. Acta Universitatis Gothoburgensis, Nordistica Gothoburgensia, 29. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Larsson, I. 2010. “Sagatid och sagovärld – om tempus i fornisländskan”. I: Jóhannesson, K., I. Larsson, E. Magnusson, S.-G. Malmgren, L. Rogström, E. Sköldberg (red.). *Bo65, Festskrift till Bo Ralph*. Göteborg.
- Lundin, K. 2003. *Small Clauses in Swedish: Towards a Unified Account*. Diss. Lund: Department of Scandinavian Languages, Lund University.
- Parole*. Språkbanken, Göteborgs universitet. <http://spraakbanken.gu.se/parole/>
- Partee, B. 1973. “Some Structural Analogies between Tenses and Pronouns in English”. *The Journal of Philosophy* 70:601–609.

- Platzack, C. 1998. *Svenskans inre grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- SAG, se Teleman m.fl. 1999.
- Språkriktighetsboken* 2005. Utgiven av Svenska språknämnden. Stockholm: Norstedts.
- Teleman, U. 1993. “Var går gränsen mellan huvudverb och hjälpverb?” I: *svenskans beskrivning* 20. Lund University Press, 360–369.
- Teleman, U., S. Hellberg & E. Andersson 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Norstedts/Svenska Akademien. Förk. SAG
- Wiklund, A.-L. 2007. *The Syntax of Tenselessness. Tense/Mood/Aspect-agreeing Infinitivals*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.